

فاطمه سفیدکن، استاد پژوهش، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران.
پست الکترونیک: sefidkon@rifr-ac.ir

تحقیقات گیاهان دارویی و رویکردهای موردانتظار در کشور

گیاهان دارویی از برخی از آنها حمایت اعتباری کرده است. بسیاری از این تحقیقات به صورت برنامه‌های منسجم ادامه دار طی ده‌ها سال با مشارکت محققان مراکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان‌های مختلف انجام شده و دستاوردهای قابل توجهی نیز داشته است که ذکر آنها در این مطلب کوتاه ممکن نیست. تحقیقات زیادی هم در دانشگاه‌ها انجام شده است که با وجود ارزشمند بودن هر یک از آنها، متأسفانه از پراکندگی زیادی برخوردارند.

بر اساس نتایج این تحقیقات، وضعیت گیاهان دارویی و صنایع تبدیلی در کشور و نیز تجارت جهانی گیاهان دارویی، رویکردهای زیر ضروری به نظر می‌رسد:

۱- لازم است با کاهش سطح برداشت گیاهان دارویی از طبیعت، حفاظت از ذخایر ژنتیکی در رویشگاه‌ها را در اولویت قرار

داد. جنگلها و مراتع کشور (به‌عنوان متولی اصلی تحقیقات گیاهان دارویی) است و مابقی توسط سایر مؤسسات تحقیقاتی اجرا شده یا در حال اجراست.

دسته‌بندی موضوعی تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد، ۱۷۵ فقره طرح/ پروژه در فیتوشیمی و شناخت مواد مؤثره، ۳۵۲ فقره در کشت و اهلی کردن (زراعت آبی، دیم‌کاری، بررسی اثرات تنش و ...)، ۵۸ فقره در اصلاح گیاهان دارویی، ۴۴ فقره در فراوری، ۶۶ فقره در تکنولوژی بذر، ۱۶۲ فقره در آفات و بیماری‌ها، ۸۵ فقره در کشت بافت، ۹۰ فقره در ژنتیک و سیتوژنتیک، ۴۴ فقره در اکولوژی و پهنه‌بندی، ۳۶ فقره در پراکنش و رویشگاه، ۲۲ فقره در جمع‌آوری (شناسایی)، حفظ ژرم‌پلاسما و استقرار، ۲۱ فقره در پایش وضعیت تولید و صادرات، ۱۰ فقره در تدوین استاندارد، ۹ فقره در پایلوت کشت و ۸۵ فقره در تأثیر اسانس و عصاره و مکمل در دام و آبزیان بوده‌اند. همچنین، در حوزه مطالعات اقتصادی و اجتماعی ۵ پروژه، اثرات ضد میکروبی اسانس‌ها و عصاره‌های گیاهی ۶ پروژه و کنترل علف‌های هرز ۹ پروژه انجام شده است. همچنین، تعدادی کلکسیون از گیاهان دارویی با اهداف آموزشی و ترویجی تشکیل شده که ستاد توسعه علوم و فناوری‌های

۲- با تکیه بر مزیت نسبی و رقابتی گیاهان دارویی بومی و انحصاری، الگوبرداری از طبیعت، شناخت پتانسیل‌ها و تنوع آنها در رویشگاه‌های مختلف، پس از اهلی کردن گیاهان اولویت‌دار و کشت و فراوری آنها به بازارهای جهانی وارد شد.

۳- توسعه سطح زیر کشت گیاهان دارویی، باید با ارقام شناسنامه‌دار، اصلاح شده و پرمحصول انجام شود.

۴- توسعه کاشت گیاهان دارویی چندساله در دیم‌زارها در رابطه با کاهش فرسایش خاک و استفاده بهینه از آب سبز انجام شود.

۵- توسعه صنایع تبدیلی و فراوری گیاهان دارویی با رویکرد بالابردن ارزش افزوده، متناسب با توسعه سطح زیرکشت، مد نظر قرار گیرد.

۶- استانداردسازی گیاهان دارویی و فراورده‌های آنها در رابطه با افزایش کیفیت و توسعه صادرات به صورت جدی انجام شود.

و درنهایت، برنامه‌ریزی منسجم و هماهنگی قوی در حلقه‌های مختلف تحقیق، آموزش، ترویج، تولید، فراوری، بازاریابی و تجارت گیاهان دارویی برای حصول نتیجه کارا اجتناب‌ناپذیر است.